

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
Iesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

XXI. Totum esse Christum sub vtraque specie.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

Ioannes Brentius in Apologia pro Confessione VVirttembergensi in 2. par. secundæ pericopes, prolixè disputat pro vsu necessario vtriusq; speciei; & idem facit Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ: sed fufissimè omnium, quos viderim, Martinus Kemnitius in 2. parte Concilij Tridentini, sess. 21. & Hermannus Hamelmannus in libro de Communionem sub vtraque specie: & ex Sacramentariis Calvinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 47. 48. 49. & 50. & in Antidoto articulorum Parisiensium, artic. 7.

Ex Catholicis multi copiosè, & doctè scripserunt: & in iis Ruardus Tapper in explicatione articuli 15. Louanienfium, Albertus Pighius in controuersis Ratisponensibus controuersia 7. Ioannes Eckius in homiliis de Sacramentis. Cardinalis Hofius in Dialogo de Communionem sub vtraq; specie. Ioannes Roffensis in refutatione artic. 16. Lutheri. Æneas Sylvius in epist. 130. Thomas Caietanus in 3. partē S. Thomæ, quæst. 80. Dominicus à Soto in 4. sentent. distinct. 12. quæst. vnica, artic. 12. Censura Colonienfium contra errores Monhemij, articulo 27. cui adiungi debet, qui eam censuram contra Kemnitium eloquentissimè propugnauit. Dieghus Payua in lib. 7. qui est de Cœna Domini. Ioannes à Louanio in libro de Communionem sub vtraque specie, vbi præcipuè refellit librum cuiusdam Consultoris, qui sine nomine auctoris librum edidit de hac re, sed postea cognitum est, auctorem illum fuisse Georgium Cassandrum. Iodocus Tiletanus in Apologia pro Concilio Tridentino. Scripserunt etiam nuper Claudius Sanctes in vltima repetitione de Eucharistia: & VVilhelmus Alanus lib. 1. de Eucharistia, cap. 39. & sequentibus, vsque ad finem libri.

CAPVT XXI.

Totum esse Christum sub vtraque specie.

MTigitur ad PRIMAM quæstionem veniamus, Sacramentarij apertè rident concomitantiam corporis Domini cum sanguine in calice, & concomitantiam sanguinis cum corpore in pane, seu panis specie. Vide Calvinum lib. 4. Institut. cap. 17. §. 18. 35. & 47. vbi oppugnat istam concomitantiam: & Petrum Martyrem in libro de Cœna Domini contra Gardinerum in defen-
Kkk 2 sione

sione obiecti 36. Neque mirum est, si Sacramentarij concomitantiam non admittant, cum corpus, & sanguinem tantum in signo, non autem re ipsa in Sacramento Eucharistie esse velint: signum enim corporis sine vlla Christi iniuria, vel læsione solum corpus significat, & signum sanguinis solum sanguinem.

Lutherus variè admodum de hac re loquitur. Nam in Assertionibus art. 16. fatetur apertè totum Christum accipi sub qualibet specie: in informatione autem ad quendam amicum de Communionem sub vtraque, ridet concomitantiam. In libro ad VValdenses de Eucharistia, dissimulat questionem tanquam minus necessariam; dicit enim quosdam se torquere inanibus questionibus, quomodo anima Christi, & diuinitas sit in Sacramento.

Lutherani autem tripliciter sunt diuisi. Quidam cum Sacramentariis audacter concomitantiam negant, cum tamen verum corpus, & sanguinem in Eucharistia adesse cõtendant. In iis est Tilmannus Heshusius in libro de sexcentis erroribus Pontificiorum, tit. 17. errore 4. & 18. numerat enim inter errores, quòd totum Christum sub vtraque specie contineri dicimus. Hermannus quoque Hamelmannus in lib. de Communionem sub vtraque specie, dicit concomitantiam esse Diabolicum inuentum. Illyricus in libro contra Sacramentarios, parte 2. argumento 25. & parte tertia, in solutione tertiæ obiectionis, apertè negat totum Christum esse sub qualibet specie.

Alij contrà, cum Catholicis fatentur totum planè Christum sumi sub qualibet specie, vt Ioannes Brentius in Confessione VVirtembergensi art. de Eucharistia, & Kemnitius in fine dissertationis de vtraque specie; & idem coguntur dicere omnes, qui defendunt Vbiquitatem. Si enim Christus totus vbiq; est, certè totus in pane, & totus in calice erit.

Alij deniq; prudentiores questionem istam dissimulant, vt sapius Lutherus fecit, & in iis est Philippus Melancthon in Apolog. artic. 10. Confessionis Augustanæ. Nam cum Catholicis petiissent explicari, an totum Christum sub qualibet specie Cõfessio Augustana ponat: Philippus nihil ad hoc expressè, & in forma respondere voluit; sed in fine tantum illius Apologiae dixit, se loqui de corpore viuo.

Ceterum veritas est, eaq; necessariò credenda, totum planè
Christum

Christum in specie panis, & totum in specie vini contineri: ita enim expressè definiunt tria generalia Concilia, Constantiense sess. 13. Florentinum in instruct. Armenorum, & Tridentinum sess. 13. cap. 3. & sess. 21. cap. 3. Ac non esse istam veritatem inuentum Scholasticorum, vt hæretici mentiuntur, probatur PRIMO ex verbo Dei. SECUNDO ex consensu Patrum.

Sed antequam fundamenta solida proferamus, breuiter refellenda est opinio quorundam. Sunt enim qui existimant, ex illis verbis Cœnæ Domini: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, colligi, sub specie panis esse integrum Christum. Dicunt enim voce corporis, eo loco significari corpus viuum, & proinde corpus cum anima, & sanguine. Significari autem corpus viuum probant, quia Dominus loquitur de corpore, quod habebat, cùm illa diceret: tunc autem viuum corpus habebat, non mortuum. Et præterea, quia loquitur de corpore, quod tradendum erat, nimirum ad mortem; ergo de corpore morituro, & proinde tunc viuo loquebatur.

SED hæc sententia repugnat Concilio Tridentino, sess. 13. cap. 3. vbi Concilium docet, vi verborum non esse in specie panis, nisi corpus; animam autem, & diuinitatem, & sanguinem, per concomitantiam. At si in verbis Domini, vox (corpus) significaret corpus viuum; vi verborum esset ibi corpus cum anima, & sanguine. DEINDE repugnat mysterio Eucharistiæ. Eucharistia enim est repræsentatio mortis Domini; & proinde sub specie panis repræsentatur corpus a sanguine separatum, & sub specie vini sanguis separatus à corpore: ergo quod est sub specie panis, vi Sacramentalium verborum, non est nisi corpus.

NEQUE argumenta illa concludunt. Nam etiamsi Dominus viuus esset, cùm dicebat: *Hoc est corpus meum*, & proinde loqueretur de corpore, quod tunc viuum erat, tamen per vocem (corpus) non significabat nisi corpus, id est, illam partem naturæ humanæ, quæ cum anima componit hominem; illa enim pars corpus Domini erat, & quando vivebat, & quando mortua erat.

Hac ergo opinione dimissa, solida fundamenta ex verbo Dei sunt tria. PRIMVM est apud Ioannem in epist. 1. cap. 4. *Omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est, & hic est Antichristus.*

tichristus. Nam etsi loquebatur Ioannes contra hæresim E-
bionis, qui soluebat Iesum, quia negabat esse Deum, & homi-
nem: tamen sententia generalis est, & omnes illos damnat, qui
quoquomodo soluunt hypostaticam vnionem Dei, & hominis,
vel naturalem animæ, & carnis. Quare S. Patres ex hoc testi-
monio varios hæreticos confutare solent, vt patet ex Irenæo
lib. 3. cap. 18. Augustino tract. 6. in epist. Ioannis, & Leone epi-
stol. 10. Qui autem concomitantiam negant, apertissimè sol-
uunt Iesum, cum ponant alicubi corpus sine anima, & san-
guine, & deitate.

ALTERVM fundamentum Ioan. 6. habetur. Nam illud ca-
put ad Sacramentum Eucharistiæ pertinere, probatum est in
1. libro de Eucharistia. Dominus igitur Ioan. 6. *Qui manducat*
me, inquit, & uiuet propter me. At non manducatur Dominus,
nisi in specie panis; ergo in specie panis, non est solum corpus,
sed totus Christus; neq; enim de solo corpore diceret: *Qui ma-*
ducatur me. Ibidem: *Ego sum panis & uiuus, qui de cælo descendit.*
Et infra: *Hic est panis, qui de cælo descendit.*

TERTIVM fundamentum pendet ex tribus principiis fi-
dei, quæ euidenter habentur in verbo Dei. PRIMVM est, cor-
pus Domini verè, & realiter esse in Eucharistia, propter illud
testimonium Matth. 26. *Hoc est corpus meum.* De quo princi-
pio conuenimus cum Lutheranis.

SECVDVM est, Christum post resurrectionem uiuere,
nec ullo modo amplius moriturum, iuxta illud Roman. 6.
Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ul-
trà non dominabitur. Ex hoc secundo principio manifestè
colligitur, in specie panis non esse corpus Christi sine anima,
& sanguine. Nam si exanimum, & exanguè esset, mortuum
esset: at Christus iam non moritur. Neque multum refert,
vtrum possit Deus de potentia absoluta efficere, vt solum cor-
pus Christi sine anima in specie panis existat, & proinde simul
in cælo sit uiuus, in terra sit mortuus: nam non disputamus,
quid Deus absolutè posset facere si uellet, sed quid sit factu-
rus, & quid re ipsa faciat. Ille autem non facit, nec est facturus
in æternum, vt Christi corpus alicubi reperiatur mortuum, id
quod scimus, quia reuelauit Spiritus eius per manum Pauli
loco notato.

TERTIVM principium est, Christum esse vnã personam
diuinam in duabus naturis subsistentem, iuxta illud Ioan. 1.
Verbum

Verbum caro factum est. Ex hoc autem principio manifestè colligitur, corpus Christi, vbicunque sit, non habere aliam, quam diuinam substantiam Christi: & quia substantia idem est re cum diuina essentia, nec vlllo modo ab ea separari potest, inde efficitur, vt vbi est corpus Christi, ibi sit etiam diuinitas Christi. Habemus igitur ex principiis fidei, & ex verbo Dei manifestè probari, in specie panis cum corpore Christi esse etiam animam, & sanguinem, & diuinitatem, & similiter in calice.

Accedat nunc Patrum consensus. Sanctus ANDREAS (vt in vita eius scribunt presbyteri Achaiaë, quam authenticam esse in 2. libro probauimus) apertè dicit, in altari agnum immaculatum offerri, & immolari, & à populo manducari, & tamen viuum, & integrum permanere. ORIGENES in diuersa loca Euangelij, homilia 6. meminit eius ritus, quo dicimus communicari: *Domine, non sum dignus.* CYPRIANVS lib. 4. epistol. 6. dicit eos, qui corpus Domini sumunt, in ipso Dominum suum amplecti. NICAENA Synodus in canone citato in 2. libro, quem canonem omnes etiam heretici admittunt, dicit in sacra mensa situm esse agnum Dei, qui tollit peccata mundi. Neque responderi potest ipsum agnum esse in altari, sed partim in pane, partim in vino. Nam qui ita sentiunt, non ponunt reuera integrum agnum; non enim ponunt animam, sed corpus tantum, & sanguinem: corpus autem, & sanguis sine anima non efficiunt agnum Dei, id est, Christum.

HILARIUS lib. 8. de Trinitate, scribit, & sæpius repetit, per manducationem Eucharistiæ, vt ipse Filius Dei in nobis sit. CYRILLVS Hierosolymitanus catechesi 4. mystagogica dicit, nos esse Christiferos, quando communicauimus; quia Christum ipsum in nobis habemus. 5. mystagogica dicit sub specie panis summum Regem sumi, & idèd maxima reuerentia sumendum, & cauendum ne in terram cadat. AMBROSIVS libro de initiandis mysteriis, cap. 9. dicit Christum in Sacramento illo esse, quia ibi corpus est Christi: colligit enim rectè totum esse Christum, vbi pars est vna, à qua cetera diuelli nequeunt. BASILIUS in Liturgia alloquitur Christum in Eucharistia latentem: *Qui supra, inquit, cum Patre sedes, & hic inuisibiliter nobiscum es.* HIERONYMVS in epist. ad Hedibiam, quæst. 2. *Ipsè, inquit, cõiua, et conuiuium,*

ipse comedens, & qui comeditur. Et in Apologia pro libris in Iouinianum, reprehendens illos, qui post actum coniugalem non audebant in Ecclesia sumere Eucharistiam, & tamen domi sumebant: *An*, inquit, *alius in publico, alius in domo Christus est?* Ioannes CHRYSOSTOMVS homil. 83. in Martine: *Ipsam*, inquit, *vides, ipsum tangis, ipsum comedis.* Et homil. 24. in priorem ad Corinth. *Non regium puerum*, inquit, *sed ipsum & unigenitum Dei Filium accipis, &c.* & lib. 6. de sacerdotio dicit, in illa hora comunem omnium Dñm manibus tractari. AVGVSTINVS lib. 3. de Trinit. cap. 10. dicit, infantes, cum sacram hostiam vident, nescire quomodo facta sit illa species, tamen rectè credere Dominum in illa specie oculis apparuisse mortaliū. & tract. II. in Ioannem de Catechumenis, quia non communicant, dicit eos credere in IESVM, sed IESVM non se credere ipsis. & in Psal. 33. dicit, Christum seipsum portasse manibus suis, quando dicebat: *Hoc est corpus meum.* CYRILLVS Alexandrinus lib. 10. in Ioan. cap. 13. docet, per sacram Eucharistiam Christum in nobis manere, & habitare non solum per affectum, sed etiam re ipsa.

DENIQVE communis est Christianorum sensus, vt in Eucharistia sub specie panis se accipere credant non aliquod cadauer, sed ipsum viuum atque integrum Christum. Apud hereticos autem, qui concomitantiam negant, non solum sumitur cadauer ipsorum opinione, sed etiam ipsi eorum ministri quoties Cœnam faciunt, toties Christum re ipsa occidunt, vel certè occidere se credunt: quæ sanè absurdissima sunt.

ACCEDIT etiam ratio Scholasticorum. Nam quandocumq; aliqua sunt, & manent inter se coniuncta, nisi nouum miraculum fiat, non potest vnum alicubi esse, vbi non sit etiam alterum, manente illa coniunctione. Sed corpus Domini, anima, sanguis, & diuinitas inter se cõiuncta sunt, nec potest iam solui illa coniunctio; ergo vbi est corpus, ibi sunt reliqua, & similiter vbi est sanguis, ibi sunt reliqua.

DICES; Ista ratio non videtur solida: nam inde probatur, vbicumque est diuinitas, ibi etiam esse Christi corpus, & sanguinem; quæ est hæresis Vbiquistarum. RESPONDEO; Regula illa debet intelligi sano modo. Quæ enim adæquatè vniuntur, ita vt vnum non pateat latius, quàm alterum, in his regula est simpliciter vera. Si verò vnum latius pateat, tunc
vbicum-

vbicunque est minus, ibi est etiam maius, non è contrario. Ut
caussa exempli, quia gemma & annulus, sol & cœlum, anima
& oculus non adæquatè vnituntur; inde est, quod vbicunq; est
gemma, ibi est annulus; & vbi est sol, ibi est cœlum solis; vbi est
oculus, ibi est anima, non contra. Quoniam igitur diuinitas
longè superat humanitatem, vbicunque est humanitas Chri-
sti, ibi est cum ea etiam diuinitas; non autem vbicunque est
diuinitas, ibi est humanitas.

ACCEDANT miracula à Deo ostensa: nam vt credamus in
specie panis esse corpus cum sanguine, non semel ex fractio-
ne panis, copiosus sanguis manauit. Exempla exstant in com-
mentario Surij anni M. D. X. & M. D. LVI. Item apud Vin-
centium in speculo historiali lib. 30. cap. 24. & apud Alexan-
dram Alensem 4. parte quæst. 53. memb. 1. & in noua editione
quæst. 11. m. 2. art. 4. §. 3.

ADDE, quòd argumenta hæreticorum leuissima sunt. Cal-
uinus lib. 4. Instit. cap. 17. §. 18. *Quod obtendunt, inquit, per con-
comitantiam in corpore esse sanguinem, & in sanguine vici-
sim corpus, nimis sanè friuolum est, cum symbola, quibus inclu-
duntur, ita distincta sint.*

RESPONDEO; Nimis sanè friuola consequentia est, Sym-
bola sunt distincta; ergo & res ipsæ sunt disinctæ atque ab in-
uicem separatæ. Solum enim sequitur diuersa esse, quæ sym-
bolis illis significantur; duobus enim signis duo significata
respondent: non tamen sequitur res illas significatas à se in-
uicem distare, & vnam esse sine alia.

Idem Calvinus §. 35. *Primum, inquit, si sua illa, quam ob-
tendunt, concomitantia ipsis negetur, quid facient? quis sanus,
& sobrius Christi corpus Christum esse sibi persuadeat?*

RESPONDEO; Si negetur concomitantia, negandæ erunt
Scripturæ, & principia fidei certissima, & Patrum omnium
consensus. Neque sumus tam stulti, vt dicamus per concomi-
tantia fieri, vt corpus Christi sit Christus, sed vt corpus Christi
nusquam sit absque anima, & sanguine suo; & idèd vbi corpus
Christi est, ibi totum Christum esse.

Idem denique §. 47. *Dominus panem ostendens corpus suum
essè dicit, calicem dum ostendit, sanguinem vocat. humana ra-
tionis audacia contr. reclamat, panem esse sanguinem, vinum
esse corpus; ac si Dominus nulla causa corpus suum à sanguine,
& verbis, & signis distinxisset: & inquam fando auditum
esset,*

esset, corpus Christi aut sanguinem, Deum & hominem applicari. Sanè si designare se rotum & solisset, dicere poterat; Ego sum, non autem; Hoc est corpus meum.

RESPONDEO; Nemo nostrum dicit, panem esse sanguinem, & vinum esse corpus, sed sub specie panis esse corpus cum suo sanguine, & sub specie vini esse sanguinem in suo corpore. PORRO Dominus non sine causa distinxit verbis, & signis corpus, & sanguinem, quia ita oportebat passionem, & mortem eius representari. Sed non ideo corpus, & sanguis reipsa ab inuicem diuulsa sunt, quia verbis, & signis distincta sunt; alioqui non posset pingi in vna tabella caput alicuius, & in alia pedes, nisi reipsa caput à pedibus diuelleretur. Esti autem fando non est auditum, corpus Domini esse Deum, & hominem; quod neque nos dicimus; tamen qui sub specie illa panis latet esse Deum, & hominem, omnes Patres dicunt, quos supra citauimus. DENIQUE non dixit Dominus, Ego sum; sed, Hoc est corpus, quia id solum exprimere voluit, quod eo signo representatur. Nam alioqui Ioannis 6. satis aperte dixit: Qui manducat me, & uiuet propter me.

Hermannus Hamelmannus, præter Caluini argumenta, quæ ipse etiam repetit, argumentatur ex illis rithmis sancti Thomæ: *Dogma datur Christianis, quod in carnem transit panis, & vinum in sanguinem.* Nullum autem datur dogma, quod in panem transit corpus, & sanguis. Et rursus profert illud: *Caro cibus, sanguis potus, manet tamen Christus totus sub vtraque specie.* Si enim sub vtraque totus; non ergo sub altera tantum.

RESPONDEO; Hæc sunt testimonia verbi Dei, quæ se habere iactant contra dogmata Catholica Ecclesie; nisi enim sanctus Thomas rithmum illum scripsisset, non haberet Hermannus vllum argumentum, quo reprobaret inuentum diabolicum (vt ipse vocat) concomitantia. Sed nimis stupens est, si existimat rithmum sancti Thomæ pugnare cum doctrina eiusdem, & omnium Catholicorum. Dico igitur, nullum esse dogma, quod corpus, & sanguis in panem transeant; neque etiam rithmus habet; In panem transit corpus, sed: *in corpus transit panis.* Verè enim (vt sanctus Thomas dicit) panis in carnem, & vinum in sanguinem transit: non panis in carnem, & sanguinem, neque vinum in sanguinem, & carnem; tamen quod non est sub specie panis ex vi conuersionis, est ex vi con-

vi concomitantia naturalis; & quod non est sub specie vini ex vi conuersionis, est ex vi similiter concomitantia.

Quod autem nugatur Hermannus, totum Christum esse sub vtraque specie, non autem sub altera tantum; ex mera vel imperitia, vel impudentia nascitur. Dum enim sanctus Thomas dicit, totum Christum esse sub vtraque, intelligit sub vtraque disiunctim, & seorsum: nam alioqui non poneret particulam aduersatiuam (tamen) sed coniunctiuam (&). Et præterea caro, & sanguis non faciunt Christum totum, nisi addantur anima, & diuinitas: non ergo significat S. Thomas (vt Hermannus somniat) totum Christum esse in Eucharistia, quia in pane est caro, & sanguis in vino.

Habemus ergo principale fundamentum eorū, qui Communionem vtriusque speciei necessariam esse iudicant, prorsus inutile, & planè putridum esse. Vnde Concilium Constantiense sess. 13. & Basileense sess. 30. cum definiunt alteram speciem satis esse, hoc argumento vtuntur, quia totus Christus in altera, sicut in vtraque sumitur. Nunc ad alterum fundamentum de ratione Sacramenti accedamus.

CAPVT XXII.

Totam Sacramenti rationem in vna specie inueniri.

VAERIT V R igitur SECUNDO, num in vna specie tota Sacramenti ratio inueniatur. Hinc enim valde in Catholicos hæretici inuehuntur, quod Sacramentum Domini mutilent, & sic mutilatum, & imperfectum laicis porrigant. Nam vel panis, & calix sunt duo Sacramenta, vel vnum. Si duo; ergo populum integro Sacramento fraudant, qui calicem ei negant. Si vnum; ergo dimidiatum Sacramentū laicis datur. Et confirmatur argumentum. Nam Eucharistia est conuiuium spirituale: ad conuiuium autem non sufficit cibus, sed requiritur etiam potus; quare populum parūm ciuilitè tractant, qui ad sacras epulas eum inuitant, & solum cibum sine potu illi tribuunt.

Vt quæstio ista facile, & perspicuè explicetur, reuocandum est ad memoriam, Eucharistiam tribus modis considerari posse. PRIMO, vt sacrificium. SECUNDO, vt pignus diuini amoris. TERTIO, vt Sacramentum. De singulis breuiter expli-

expli-